

En sjättedel av Sverige

För ett år sedan, 1 juli 1996, tog Statens fastighetsverk över förvaltningsansvaret för ett landområde som motsvarar en sjättedel av Sveriges yta. Då Domänenverket och Vattenfall bolagiserades fanns det fortfarande en del områden som bland annat på grund av rennäringslagen även i framtiden måste vara kvar i statlig ägo. Det rörde sig främst om markområden väster om odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt renbetesfjällen i Jämtlands län och vissa markområden i norra Dalarna.

Dessutom innebar det att verket fick förvaltningsansvar för skogsfastigheter kring ett antal kungsgårdar i södra Sverige, älvsträckor vid de skyddade norrlandsälvarna Torne-, Kalix-, Pite- och Vindelälven samt mer än 400 kronoholmar längs kusten.

Statens äganderätt till dessa markområden går långt tillbaka i tiden. I ett brev från 1540-talet slog Gustav Vasa fast att alla sådana marker i riket som inte var bebyggda, – obygdte lige – «höre Gud, oss och Sveriges krona till

och ingen annan». Drygt ett århundrade senare, 1683, befäller Karl XI att landshövdingarna ska låta avskilja och avvitra kronans mark från böndernas ägor och tydligt märka ut gränsen med rågångar. Han gör klart att svenska kronan har äganderätt till alla marker som inte hör till något hemman. Norrlandsbönderna fortsatte emellertid att betrakta fjällen som sina utmarker och 1751 fastslogs därför Lappmarksgränsen för att klart skilja kronans mark från böndernas. Väster om Lappmarksgränsen tillhörde marken kronan och här skulle kustbönderna inte längre ha rätt att fiska och jaga. Rätten till jakt och fiske skulle bara tillkomma samerna och kronans nybyggare. Från 1860-talet är den administrativa odlingsgräns som skiljer den renskötande befolkningen från den jordbrukande tydligt markerad genom Norrbottens och Västerbottens län med en ett par meter bred huggen gata genom skogen.

Odlingsgränsen går från skärningspunkten mellan Lappland och Norrbotten och löper 10–20 kilometer vä-

ter om Gällivare, Jokkmokk och Arjeplog till gränsen mot Ångermanland strax väster om Dorotea.

Långsiktighet och hänsyn

Det område som Fastighetsverket har fått att förvalta är sex miljoner hektar stort. Även om bara 350 000 hektar utgör produktiv, icke skyddad, skogsmark gör det ändå Fastighetsverket till en av de större skogsägarna i landet.

Som statens fastighetsförvaltare gäller det att på ett långsiktigt och ansvarsfullt sätt tillgodogöra sig avkastningen av markerna utan att tära på kapitalet. Tillväxten är i dag betydligt större än avverkningsuttaget. Bara 60 procent av tillväxten tas ut, men det är ändå en virkesmängd som gott och väl kan försörja ett och ett halvt av de större inlandssågverken.

Det är många aspekter som Fastighetsverket har att ta hänsyn till. Ägaren, staten, ställer krav på en god ekonomi och god avkastning. Regeringen föreskriver nämligen i sin instruktion till Fastighetsverket att verket «skall

Sedan ett år förvaltar Statens fastighetsverk sex miljoner hektar fjäll, holmar, jordbruks- och skogsmark – ungefär en sjättedel av Sveriges yta.

förvalta fastighetsbeståndet inom sitt verksamhetsområde på ett sätt som innebär god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet». SFV måste också beakta de omfattande krav som rennäringslagen ställer. Det skogsbruk som staten bedriver här sker på renbetesland och andra markområden som regleras av rennäringslagen.

Fastighetsverket har dessutom ett ansvar för lokalsamhället i de områden där man förvaltar mark. Skogsbruket skapar arbetstillfällen både i skogen och vid sågverken och bidrar lokalt till försörjningsunderlaget på många orter. Naturvärden och bevarandet av den biologiska mångfalden kräver speciella hänsynstaganden och dessutom måste man respektera turismen och det rörliga friluftslivets, liksom många andra gruppers, intressen. Det gäller också att bedriva skogsbruket på ett sätt som säkerställer valfrihet i framtiden.

Många intressegrupper

Carita Bäcklund, som är chef för Fastighetsverkets skogsfastigheter, sköter

den övergripande planeringen från sitt distriktskontor i Östersund. Distriktet sträcker sig 130 mil från norr till söder och till sin hjälp har hon fyra skogsvaktare som administrerar skogsvård och avverkning i fyra skogsbruksområden: Östersund, Vilhelmina, Arjeplog och Jokkmokk.

Att ha regeringens uppdrag att bedriva ett lönsamt skogsbruk i områden nära fjällkedjan eller andra områden med starka naturvårdsintressen ställer mycket stora krav.

I känsliga områden eller i områden där man kan förvänta sig att finna speciella naturvärden gör vi en övergripande planering och försöker då så långt det går att väga samman olika intressen, berättar Carita. Vi måste naturligtvis ta stor hänsyn till de krav rennäringslagen ställer. Dessutom måste vi ta hänsyn till naturskyddsaspekterna och det rörliga friluftslivets intressen förutom de rent ekonomiska skogsbruksaspekterna.

För att på ett så tidigt stadium som möjligt kunna få fram vilka områden

som är speciellt skyddsvärda kommer markerna att inventeras och naturvärdena att kartläggas.

Avverkningen sker efter samråd med samebyarna, men eftersom Fastighetsverkets innehav till helt övervägande del ligger inom området för svårförnygrad skog krävs tillstånd från Skogsvårdsstyrelsen innan avverkning kan påbörjas. Vi har ingen egen maskinpark för avverkning utan anlitar entreprenörer som handlas upp på årsbasis. Ungefär hälften av en årsvolym på 200 000 kubikmeter avverkas med hjälp av entreprenörer och resten av volymen säljs på rot till högstbjudande. Innan försäljning av rotposter stämplas de träd som ska avverkas och samtidigt planeras den naturvårdshänsyn som ska tas vid avverkningen. Fastighetsverkets skog blir på så sätt timmer och massaved till ett värde av cirka 60 miljoner kronor per år. ■

Hans Landberg